

Er økonomiske virkemidler utdaterte?

Snorre Kverndokk

*Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning
Ragnar Frisch Centre for Economic Research
www.frisch.uio.no*

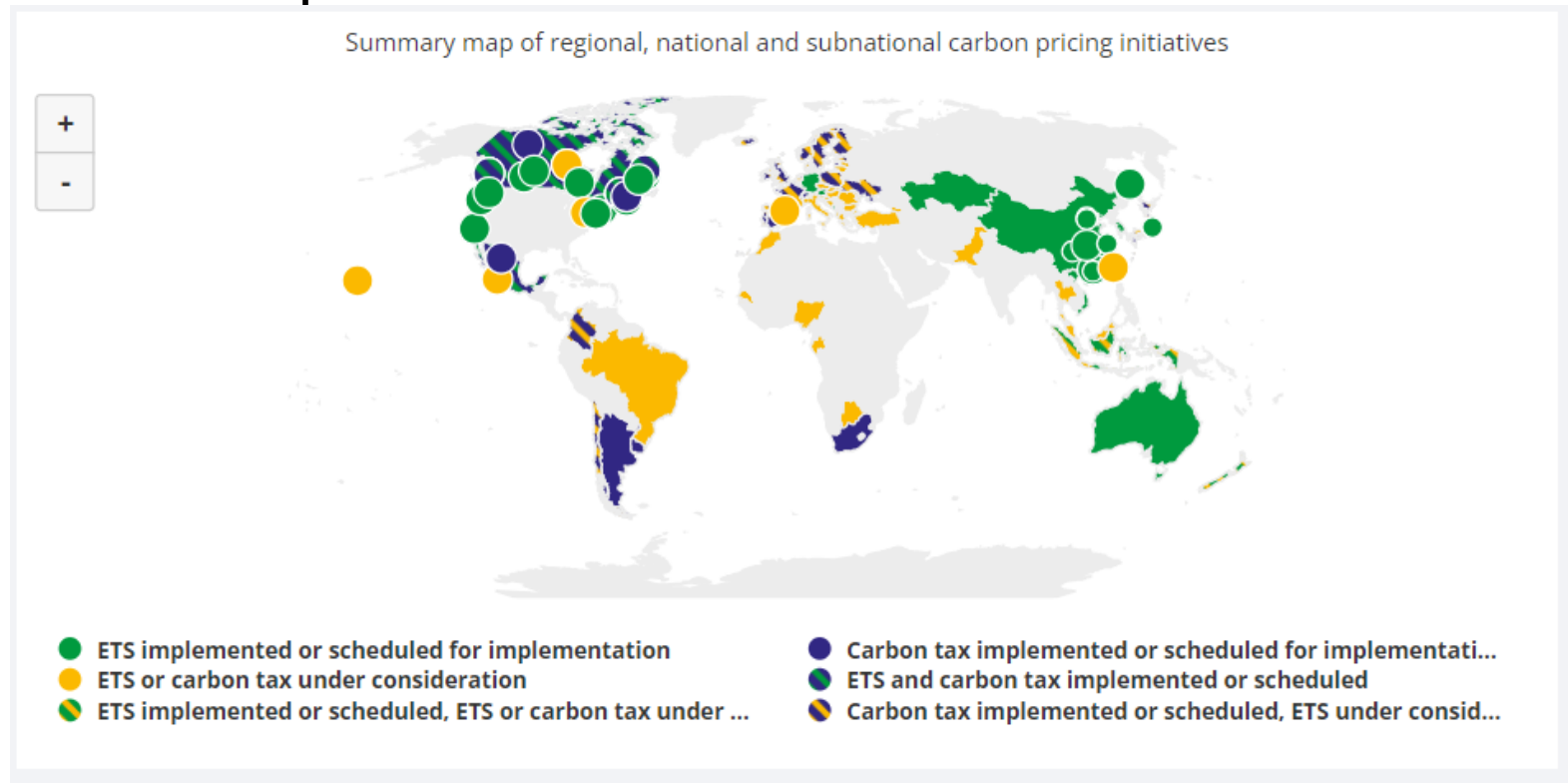

1. Økonomiske virkemidler er utbredt

- Pigou la grunnlaget for 100 år siden– en avgift som skal gi likhet mellom samfunnsøkonomisk og privat lønnsomhet
- Gjennombrudd på 90-tallet
  - The Clean Air Act Amendments of 1990 - Kvotemarked for SO₂ i USA. Første fase 1995-1999
  - CO₂-avgift i Norge fra 1991 (mineraloljer og bensin)
  - Kyotoavtalen i 1997 – fleksible mekanismer (felles gjennomføring (JI), Den grønne utviklingsmekanismen (CDM), kvotehandel)

1. Økonomiske virkemidler er utbredt (forts.)

- IPCC (2022): 20% av globale utslipp omfattes av karbonprising
- World Bank (2023): 23% av globale klimagassutslipp omfattet av karbonpriser

2. ...men ikke nødvendigvis populært

2...men ikke nødvendigvis populært (forts.)

- Formålet med avgifter er å skape atferdsendringer, noe som ikke nødvendigvis er populært
- Utslipp kan også reduseres uten at formålet er atferdsendringer
  - Elbiler
  - Utslippsfrie ferger
  - Fornybar energi
- Asymmetri: Subsidiert er populært
  - CO₂-kompensasjonsordningen nylig forlenget til 2030

3. Henger forskerne med på utviklingen?

- 90-tallet og et stykke utover: Fokus på “first-best”
- Hvorfor?
  - Lage en referanse – hva koster det å avvike fra denne?
  - Det finnes mange “second-best”
    - Hvilke skal vi velge?

3. Henger forskerne med på utviklingen? (forts.)

- Det er mange gode grunner til å avvike fra “first-best”
  - Sosial aksept: Det er mer aksept for avgifter hvis avgiftsprovenyet øremerkes formålet med avgiften
    - Valget står mellom å ikke innføre en avgift og en “second best”-avgift
  - Fordelingsvirkninger: Miljøavgifter virker ofte regressivt
    - Kan rettes på ved andre sosiale tiltak over statsbudsjettet
    - Kan være mer sosialt akseptert å redistribuere avgiftsprovenyet
    - Kan innføre differensierte avgifter – gode argumenter for å gjøre dette når ikke alle virkemidler er tilgjengelig (Stern-Stiglitz High-Level-Commission on Carbon Prices, 2017)

4. Hva hvis man har flere mål samtidig?

- Mål og virkemidler: Hvis vi har like mange virkemidler som mål får vi en kostnadseffektiv løsning
- Mangler virkemidler: Det tilgjengelige virkemidlet må justeres slik at f.eks. avgiften ikke lenger er en Pigou-avgift
  - Avgiften må i mange tilfeller settes høyere enn Pigou-avgiften hvis en avgift er det eneste tilgjengelige virkemidlet

5. Det er viktig å påpeke svakheter ved økonomiske virkemidler

- Økonomiske virkemidler kan virke annerledes enn standard teori predikerer
    - Atferdsøkonomi
  - Økonomiske virkemidler har ofte utilsiktede konsekvenser
    - Elbilpolitikk – kjøre mer som følge av lokale insentiver
    - Strømstøtte – støtte per kWh reduserer strømsparing
- Det er viktig hvordan virkemidlene utformes

6. Økonomiske virkemidler bør ofte brukes sammen med andre virkemidler

- Det er ikke slik at økonomiske virkemidler løser alt
  - Gode grunner for å bruke direkte reguleringer i noen tilfeller som f.eks. ved naturinngrep – her trenger man innspill fra naturvitere
- Tverrfaglighet er viktig for utforming av økonomiske virkemidler
  - Klimaavgifter – hva er skaden av karbonutslipp vs. metanutslipp?
  - Naturavgift – alle arealer er ikke like verdifulle